בס"ד

יסודות הבעל שם טוב

תשובה (ב)

יָה מַעֲשֶׂה אֵצֶל רַבֵּנוּ סְעַדְיָא גָאוֹן שֶׁבָּא תַּלְמִיד לְבֵיתוֹ וּמָצָא אוֹתוֹ מִתְגּוֹלֵל רֶץ בִּתְשׁוּבָה גְדוֹלָה וּבְסִגּוּפִים, וְשָׁאַל אוֹתוֹ רַבֵּנוּ הֲלֹא יָדַעְנוּ שֶׁלֹּא עָבַרְתָּ עֲבֵרוֹת כָּאֵלּוּ מִיָּמֶיךָ שֶׁתִּצְטָרֵךְ לִתְשׁוּבָה גְדוֹלָה כָּזוֹ, וְהֵשִׁיב לוֹ אֱמֶת הַדְּבָרִים רַק בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד גָּרַם לִי זֶה הַתְּשׁוּבָה:

וְסִפֵּר לוֹ שֶׁנִּתְאָרַח בְּיִשּׁוּב אֶחָד אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא יָדְעוּ שָׁם מִי הוּא כִּי לֹא הִכִּירוּ אוֹתוֹ, אַךְ עִם כָּל זֶה כִּבֵּד אוֹתוֹ הַבַּעַל הַבַּיִת בְּכָבוֹד גָּדוֹל כִּי הִכִּיר בּוֹ שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב, וְקֹדֶם נְסִיעָתוֹ מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם נוֹדַע לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁהָאוֹרֵחַ הֶחָשׁוּב הוּא רַבֵּנוּ סְעַדְיָא גָאוֹן, וְכֵיוָן שֶׁנּוֹדַע לוֹ זֹאת בָּא וְנָפַל לְפָנָיו אַרְצָה וּפִיֵּס אוֹתוֹ בְּפִיּוּסִים רַבִּים כִּי לֹא יָדַע מִי הוּא לְכַבְּדוֹ לְפִי עֶרְכּוֹ הָרָם, וּשְׁאָלֵהוּ הַגָּאוֹן מָה חִסַּרְתָּ לִי מֵהַכָּבוֹד הֲלֹא כִּבַּדְתַּנִי בְּכָל כֹּחֲךָ, וְהֵשִׁיב הַבַּעַל הַבַּיִת רַבֵּנוּ אֲנִי כִּבַּדְתִּיךָ לְפִי עֶרֶךְ כְּבוֹד תַּלְמִיד חָכָם אֲבָל לֹא לְפִי עֶרֶךְ שֶׁצָּרִיךְ לְכַבֵּד אֶת רַבֵּנוּ סְעַדְיָא הַגָּאוֹן:

וּמֵאָז הִתְבּוֹנַנְתִּי הֲלֹא אֲנִי רַק בָּשָׂר וָדָם, וְהוּא כִּבֵּד אוֹתִי בְּכָל כֹּחוֹ מַמָּשׁ, עִם כָּל זֶה הִתְנַפֵּל כָּכָה לִפְנֵי רַגְלַי וְהִתְנַצֵּל לְפָנַי עַל מַה שֶּׁלֹּא כִּבֵּד אוֹתִי עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר כְּפִי הַכָּרָתוֹ הַחֲדָשָׁה, מִכָּל שֶׁכֵּן דְּכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֲנִי עוֹבֵד לְבוֹרֵא עוֹלָם גָּדוֹל גִּבּוֹר וְנוֹרָא יוֹצֵר כָּל הַיְצוּרִים וּבוֹרֵא כָּל הַנִּבְרָאִים וּבָרָא אוֹתִי יֵשׁ מֵאַיִן, וַאֲנִי זוֹכֶה וּמַשִּׂיג בְּכָל יוֹם יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִגְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אִם כֵּן אֱמֶת שֶׁלְּפִי הַשָּׂגָתִי הַקּוֹדֶמֶת אוּלַי הָיָה נֶחְשָׁב קְצָת עֲבוֹדָתִי, אֲבָל לְפִי עֵרֶךְ הַשָּׂגָתִי שֶׁל הַיּוֹם לֹא הָיָה נֶחְשָׁב עֲבוֹדָתִי שֶׁל אֶתְמוֹל מַמָּשׁ לִכְלוּם, אִם כֵּן מֻכְרָח אֲנִי לָשׁוּב בְּכָל פַּעַם בִּתְשׁוּבָה עַל עֲבוֹדָתִי הַקְּדוּמָה שֶׁלֹּא הָיְתָה כִּרְצוֹן ה' לְפִי עֵרֶךְ גְּדֻלָּתוֹ וְרוֹמְמוּתוֹ וּלְפִי עֵרֶךְ יְדִיעָתִי וְהַשָּׂגָתִי הַחֲדָשָׁה[קפט]:

וְזֶה סִפֵּר רַבֵּנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ לְתַלְמִידָיו, וְאָמַר לָהֶם כָּכָה צָרִיךְ לִהְיוֹת עֲבוֹדַת בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁצָּרִיךְ בְּכָל פַּעַם לִפְסֹל עֲבוֹדָתוֹ וּתְשׁוּבָתוֹ שֶׁל אֶתְמוֹל: (טהרת הקודש מאמר תשובת המשקל פ"ב ד"ה כמו שהיה)

בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, שֶׁקֹּדֶם כָּל מִצְוָה יִרְאֶה הָאָדָם לְהִזָּהֵר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה[קפ], לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ שֶׁהוּא מַדְרֵגַת הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ת"א קצב:)[ק] עַל פָּסוּק (תהלים נא, יב) 'וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי' דָּא רוּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ': (הגדה של פסח תפלה לב (טשמיגאק) דף כו. ד"ה והנה)

אִיתָא בְּהָאֲרִ"י זַ"ל שֶׁבְּעוֹד שֶׁלֹּא שָׁב נוֹתֵן חָלִילָה כֹּחַ בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְסִטְרָא אַחֲרָא רַחֲמָנָא לִצְלַן[קי]. וּבֶאֱמֶת בַּעֲזִיבַת חֵטְא דַּי לָזֶה, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁתִּהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ יְתַקֵּן יוֹתֵר בְּוִדּוּי וַחֲרָטָה בְּפֵרוּשׁ, וּבְסִגּוּף אִם תִּהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ. וְכֵן פֵּרַשְׁנוּ 'וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם' (משלי כח, יג) לְשׁוֹן 'דִּרְחִים רַבָּנָן' (שבת כג:)[קנ], פֵּרוּשׁ אֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא לְאַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ אִם מוֹדֶה וְעוֹזֵב, כִּי מְקַבֵּל עֲבוֹדוֹת שֶׁלּוֹ וְהוּא רָצוּי, אַךְ אַחַר כָּךְ יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁלִּבּוֹ חָפֵץ בִּתְשׁוּבָה. וְכֵן שָׁמַעְתִּי מְסַפֵּר בְּשֵׁם הָרַב רַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם זַ"ל: (זכרון זאת פר' בא ד"ה וזה הרופא)

נו. ספר הליקוטים תהלים סי' מח: 'דע, כי כל המעשים טובים שהאדם עושה בעודו רשע, או התורה שלומד, אין צריך לומר שאינו נותן כח בקדושה, אלא אדרבה מוסיף כח בקליפה, ועליו נאמר 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ, טז), כלומר שאתה מכניס דברי קדושה בתוך הקליפה, ובזה מוסיף על חטאתו פשע וגדול עוונו מנשוא. וכשחוזר בתשובה, מוציא אותו הכח שנותן בתוך הקליפה ומכניסו בקדושה'.

נז. ע"ע זאת זכרון ליקוטים (א) ד"ה אך אפשר גם: 'וידוע מה דאיתא בשם האר"י ז"ל ברשע כל מה שלומד ועושה מצוות גורם חלילה כח לקליפות יותר, ממילא אפילו מתקלקל יותר כל מה שלומד יותר. על כן נמצאים על פי הרוב שהלומדים הגרועים הם גרועים יותר מעמי הארץ, לטעם הנ"ל, שעמי הארץ אינם נותנים כח להקליפות כל כך'. וע"ע מאור ושמש פר' משפטים ד"ה ואלה: 'מרגלא בפומיה של אדמו"ר הרב הקדוש רבינו יעקב יצחק הלוי זצוק"ל מק"ק לובלין על פסוק 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי', זה קאי על מי שלומד תורה ואינו עוזב את דרכיו הרעים ומהדר עליהם בתשובה קודם הלימוד'.

מאור ושמש פר' דברים ד"ה או יאמר אלה הדברים: 'הנה מצאנו בספרי קודש וכן שמעתי מרבותי הקדושים נ"ע שהעיקר מעיקרי העבודה הוא להדר בתשובה קודם ישיבתו ללמוד תורה או קודם עשייתו מעשה המצוות'.

בכל פעם יאמר באמצע הלימוד המאור שבה יחזירנו למוטב, ובכל פעם שהיצר מסיתו לסיים בענין ולקצר בלימוד מחמת עייפות או חסרון הבנתו או מחמת שיחת הילדים, יגער ביצר הרע ויתגבר עליו מאוד וישבור טבעו וילמוד יותר מהרגלו ובכח עד שיזיע. ובזה משבר הקליפות והחיצונים, ומכפרין לו אפילו על כריתות ומיתות בית דין ומיתה בידי שמים. כי הלימוד בתנ"ך ומשנה וגמרא ופוסקים שהוא בכח ובקול ובנעימת הקול בלי שום מחשבה זרה, ובנענוע הגוף, מטהר ומצחצח הנשמה, ומחדד השכל, ומשבר הקליפות והחיצונים מכל וכל.

הנהגות טובות מרבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג אות נג

..דבר זה הודיעונו חכמינו זכרונם לברכה באמרם (עירובין יג:) נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ואיכא דאמרי ימשמש במעשיו. ותראה ששני הלשונות הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאד: כי הנה הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו, הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים על פי מצות ה' וחקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם.

אך המשמוש היא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בעניינם איזה סניה אשר לא טובה או איזה חלק רע שיצטרך להסירו ולבערו. והרי זה כממשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי - כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שישאר זך ונקי. כלל הדבר: יהיה האדם מעיין על מעשיו כולם, ומפקח על כל דרכיו שלא להניח לעצמו הרגל רע ומדה רעה, כל - שכן עבירה ופשע...

וע"ע באר מים חיים פר' בראשית ד"ה בצלמנו כדמותנו: 'בכל מצוה ממצוות ה' צריך להדר בתשובה מקודם באמיתת לבבו שיהיה ראוי לדבק אבריו לאור ה''.

מלמד לאדם לדעת מהות התשובה וכמה נשוב מעוונינו. כי במהות התשובה, נמצא אנשים אשר לקחו דרך לעצמם לענות נפשותיהם וגופם במיני עינויים בתעניתים ובטבילות ובשארי דברים. ובדרך זה ימצאו שני סוגי בני אדם; האנשים המשכילים הבינו - כי עיקר התשובה בלב היא תלויה, להיות תמיד תוהא על הראשונות.

ובכל רגע צריך האדם לשוב על רגע שקדם לו, כי לא יצדק אנוש מעשיו ולא יזכה ילוד אשה; אם שהוא ממעט בעבודתו, וגם במה שעבד השם שמא היה לו קצת התפארות בו. גם העוונות המה מסכים מבדילים בינו לבין אלהיו, ואין יכולת קודם התשובה להיות נכסף בכל לב לדבק באור עליון, כמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים נא ה) וחטאתי נגדי תמיד, שפירושו שהיה מתאונן ומצטער תמיד על שחטאתו לנגדו עומד ומבדיל בינו לבין קונו. וצריך האדם השב למשוך עצמו בכל עוז, לשבר דבר המבדיל - למען יהיה נכסף לנועם ה', וזה יהיה מגמת פניו כל הימים. והאנשים המשכילים המענים את נפשותיהם - אם ירגישו שנחלשו חושיהם ושלא יוכלו ללמוד תורה ולהתפלל כראוי ונכון מחמת חלישות גופם, ומעטים על ידי זה במלאכת שמים - אזי ירפו מתעניתם למען לא יתבטלו מעבודתם.

ויש אנשים אשר לא ראו אור התשובה הנכונה, ולא מחכמה המה מענים את גופם חנם, וסוברין כי זה תשובה עיקרית לענות נפש, ולא טוב עושים, ובפרטות בדורות אלו דחלשא עלמא ואין יכולת לסבול עינויים, ושעבוד המלכיות מחלישין הגופים ודחיקא מלתא טובא בבקשת המזונות - זאת העצה (שלא לענות נפש כלל, ומוטב) להשים כל אחד מגמת פניו אל התשובה העיקרית, והוא שילמדו ויתפללו בדחילו ורחימו, וכמו שנתבאר בגמרא (ראה ויק"ר כה א) שאדם השב אם היה רגיל ללמוד דף אחד - ילמוד שני דפים, והדבר ברור לכל בעלי עינים שאין הכוונה שזו תחשב לתשובה מה שלומד דף יותר, אמנם כוונתם על פנימיות הלימוד; ומהותו הוא, שקודם שילמוד - ישוב בתשובה בכל עוז, שלא יהיה נאמר עליו (תהלים נ טז) מה לך לספר חקי, ובעת התפילה והלימוד ימשמש אחר כל תיבה שהוציאה מפיו, האם נאמרה מעומק הלב ושלא בהתפארות.

...תקנו קדמונינו ז"ל להתענות ולעשות תשובה בימי פרשיות של שובבי"ם כידוע מספרים הקדושים, והנה הגם שנתמעטו כעת כח הדורות בעוונותינו הרבים ואינם יכולים לעשות סיגופים ותעניות כראוי, עם כל זה מי שנוגע יראת ה' בלבבו צריך להתאמץ בכל יכלתו ולעשות תשובה... ועיקר התשובה הוא על ידי תורה ותפלה וצדקה, כל אחד ואחד לפי יכולתו, ובפרט בלימוד תורה שבעל פה ולברר הלכה בליבון ובירור יפה, בזה הוא מקבץ חלקי הטוב והניצוצין קדישין ומברר אותן מתוך הקליפות... כי לימוד תורה שבעל פה בכוונת הלב וביראת שמו יתברך הנכבד והנורא. וכל שכן מי שזוכה ללמוד תורה לשמה ממש ועל ידי תשובה כראוי מאסף ומייחד כל חלקי הטוב והניצוצין קדישין למקורן ולשורשן...

ספר אוהב ישראל פרשת יתרו

'הַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה' (אבות פ"ג מ"ה)[קסב]. שָׁמַעְתִּי שֶׁהִקְשָׁה מוֹרִי [הַבַּעַל שֵׁם טוֹב] עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲזַ"ל (שם פ"ו מ"ב) 'בְּכָל יוֹם מַכְרֶזֶת בַּת קוֹל אוֹי לַבְּרִיּוֹת מֵעֶלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה', וְהִקְשָׁה אִם הַכָּרוֹז נִשְׁמָע לָמָּה לֹא יִמָּצֵא אָדָם שׁוֹמֵעַ, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לִשְׁמֹעַ אִם כֵּן הַכָּרוֹז לָמָּה. וּבֵאֵר זַ"ל כִּי לְמַעְלָה הוּא עוֹלַם הַמַּחֲשָׁבוֹת 'וְאֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים'[קסג], וְהַכָּרוֹז הוּא מַחֲשָׁבוֹת וְהִרְהוּרֵי לֵב לְטוֹב, וּלְכָךְ אֵין רָשָׁע שֶׁאֵין לוֹ הִרְהוּרִים טוֹבִים בְּכָל יוֹם מִכֹּחַ הַכָּרוֹז הַנַּ"ל, וּבְבוֹא הִרְהוּרִים טוֹבִים מְפַנֶּה וּמַעֲבִירָן מִלִּבּוֹ וּמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה, וּבְוַדַּאי מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹצָר טוֹב וְהוּא בּוֹרֵחַ מֵהַמֶּלֶךְ:

...אך מהיכן יבוא לזה, וזה מודיע הכתוב אשר ד' נותן לך, היינו שמהרצון העליון שנתעורר לכל אדם בכל יום, מזה הרצון יוכל לעשות תשובה. וכאשר שמעתי ממורי הקדוש (הרה"ק מראפשיץ) זצללה"ה דמה שלפעמים בא לאדם איזה תוהא בלבו, ואומרים העולם שאיזה מרה שחורה בא לו, ויש מפכחין זה במשקה או באיזה דבר, ובאמת זה הוא מהתעוררות של מעלה על ידי כרוז בכל יום שובו בנים שובבים שיוצא בכל יום (זוה"ק נשא קכו.) וכל אדם מישראל נתפעל מזה באיזה התעוררות בנפשו, ולכן אמר ז"ל שכבוא לאדם איזה תוהא וכעין פחד, ידע שהוא התעוררות תשובה ולכן יעשה תשובה, עד כאן דברי פי חכם ז"ל. וכעין זה הזהיר הכתוב שיעשה תשובה רמנה שופטים טובים לעצמו, על ידי התעוררות דלעילא שהשם נותן לו...

אִיתָא בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ זצללה"ה דְּאַף דְּאַחַר שָׁמַע מֵאֲחוֹרֵי הַפַּרְגּוֹד שֶׁאֵין לוֹ תַּקָּנָה בִּתְשׁוּבָה, מִכָּל מָקוֹם הָיָה לוֹ לוֹמַר 'כָּל מַה שֶּׁאוֹמֵר לָךְ בַּעַל הַבַּיִת עֲשֵׂה חוּץ מִצֵּא'[ש], וְהָיָה צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלֹא לְהַבִּיט עַל שׁוּם דָּבָר, וְאָז הָיָה לוֹ תַּקָּנָה[ש]: (אהל תמים הקדמה ד"ה ולספר טוב)

פַּעַם אַחַת נִכְנַס הָרַב [הַבַּעַל שֵׁם טוֹב] לַעֲמָקוֹת גָּדוֹל, וְהָלַךְ בְּהִתְבּוֹנְנוּת זוֹ ג' יָמִים וְג' לֵילוֹת וְלֹא יָדַע כְּלוּם מִזֶּה, אַחַר כָּךְ הִכִּיר שֶׁהוּא בְּמִדְבָּר גָּדוֹל רָחוֹק מְאֹד מִמְּקוֹמוֹ, וַיִּפָּלֵא מְאֹד בְּעֵינָיו עַל שֶׁתָּעָה לְמִדְבָּר כָּזֶה, וּבְוַדַּאי לֹא דָּבָר רֵק הוּא, וּבְתוֹךְ כָּךְ בָּאָה לְפָנָיו צְפַרְדֵּעַ גְּדוֹלָה עַד מְאֹד עַד שֶׁכִּמְעַט לֹא הִכִּיר אֵיזֶה בְּרִיָּה הִיא[קכ], וְשָׁאַל אוֹתָהּ מִי אַתָּה, וַיֹּאמֶר כִּי הוּא תַּלְמִיד חָכָם וְנִתְגַּלְגֵּל בִּצְפַרְדֵּעַ זוֹ. וַיֹּאמֶר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב תַּלְמִיד חָכָם אַתָּה, וּבָזֶה הַדִּבּוּר הֶעֱלָה אוֹתוֹ הַרְבֵּה. וַתְּסַפֵּר לוֹ כִּי זֶה ת"ק שָׁנִים שֶׁנִּתְגַּלְגֵּל בָּהּ, וְהַגַּם שֶׁהָרַב הָאֲרִ"י זצוק"ל תִּקֵּן כָּל הַנְּשָׁמוֹת[קכא], אַךְ מִגֹּדֶל פְּשָׁעָיו הִרְחִיקוּ אוֹתוֹ נָדוֹד בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִים בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יְתַקְּנוּ אוֹתוֹ. וְשָׁאַל לוֹ מָה הָיָה פִּשְׁעוֹ, וַיֹּאמֶר כִּי הוּא פַּעַם אַחַת זִלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם, שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו כַּהֹגֶן, וְקִטְרֵג עָלָיו הַשָּׂטָן, וְהֵשִׁיבוּ לוֹ כִּי אֵין לְהַאֲשִׁימוֹ עַל עֲבֵרָה אַחַת, כִּי אִם 'עֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה' (אבות פ"ד מ"ב), אִם תּוּכַל לְהַכְשִׁילוֹ בַּעֲבֵרָה אַחֶרֶת אֲזַי גַּם זֹאת יַחְשְׁבוּ לוֹ, וְאִם יִזָּכֵר עַל ה' וְיָשׁוּב מִמֶּנָּה, אָז יִהְיֶה נָקִי גַּם מִזּוֹ. וְנִסָּהוּ בַּעֲבֵרָה אַחֶרֶת וְנִכְשַׁל בָּהּ וְלֹא עָמַד בַּנִּסָּיוֹן. וְכֵן שָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ עַד שֶׁכִּמְעַט עָבַר עַל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְהָיָה הַפְּסָק לִדְחוֹת אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהִנֵּה עִם כָּל זֶה אִם הָיָה דּוֹחֵק עַל שַׁעֲרֵי הַתְּשׁוּבָה הָיוּ מְקַבְּלִים אוֹתוֹ, כַּיָּדוּעַ מֵאַחֵר שֶׁיָּצָא בַּת קוֹל 'שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים' (ירמיה ג, יד) חוּץ מֵאַחֵר (חגיגה טו.), וְזֶה הָיָה עֹנֶשׁ עַל חֵטְא, לִדְחוֹתוֹ, אֲבָל אִם הָיָה דּוֹחֵק וְשָׁב הָיוּ מְקַבְּלִים אוֹתוֹ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה[קכב]: